

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Английски език за комуникация в институциите на ЕС – европейска и проектна терминология, межкултурна компетентност), обявен от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 50 от 15.06.2018 г.

с единствен кандидат **д-р Николина Цветкова**

Изготвена от:

Проф. д-р Мария Димитрова Стойчева, катедра по европеистика, Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Основание за изготвяне на рецензията: Заповед на Ректора на СУ № 38-543 от 25.07.2018 г. и решение от първото заседание на научното жури на 10.10.2018 г.

Единствен кандидат в конкурса за „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Английски език за комуникация в институциите на ЕС – европейска и проектна терминология, межкултурна компетентност) е гл. ас. д-р Николина Цветкова.

1. Представяне на научния и преподавателския профил на кандидатката

Николина Цветкова е сред активните преподаватели на катедрата по европеистика на Философски факултет както в областта на научно-изследователската дейност, така и в преподаването и работата със студенти и докторанти. Тя води часове по практически английски език, лексика и граматика, превод, разговор, писане, специализирана лексика, проектна терминология, както и лекционен курс по межкултурни взаимоотношения. Научните ѝ интереси и търсения са в областта на приложната лингвистика, межкултурната комуникация и межкултурните компетентности, езиковата политика, преподаването на английски и чужд език, връзката на висшето и средното образование, прилагането на нови методи на обучение, включително и дигитални форми и работа със социални мрежи. Трябва да подчертая, че преподавателската работа на Николина Цветкова е образцова като тя демонстрира особен афинитет към нововъведенията в методите на преподаване, осигуряване на занимания в практическа среда извън висшето училище. Особено активно Николина Цветкова работи и със своите колеги в катедрата, има уменията да ги включва в академични дискусии и формати, готова е да окаже подкрепа в академичните им търсения и откликва винаги, когато към нея се обръщат колеги с молба за съдействие. Освен това тя е била координатор на магистърска програма "Европейски проекти" от академичната година 2011-2012 до 2015-2016 г. Николина Цветкова в този смисъл има висока академична култура на общуване, която ярко се проявява и с уменията ѝ да работи с международни екипи от изследователи.

Преподавателската и академичната дейност на Николина Цветкова надхвърля рамките на катедрата по европейстика, като тя е участвала в изследователски проекти на катедрите по социология и библиотечни и информационни науки на Философски факултет, преподава английски език за професионална комуникация в катедрата по библиотечни и информационни науки и в магистърска програма по биоетика, работи активно с Департамента по информация и усъвършенстване на учители, рецензира магистърски тези към Факултета за класически и нови филологии и активно допринася за успешното реализиране на общоуниверситетски проекти в областта на обмен на студенти и преподаватели в рамките на Програма Еразъм+, проекти по Програмата на Европейския съюз „Жан Моне“ и Мрежата за европейска идентичност, култура, обмени и многоезичие на същата програма, проекта за подкрепа на докторанти и млади преподаватели „ДокЦент“ по линия на Оперативната програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, научно-изследователския сектор на Софийския университет, както и Фонда за научни изследвания.

Николина Цветкова е придобива образователната и научна степен „доктор“ през 2012 г., заема академичната длъжност „асистент“ и „главен асистент“ в продължение на 7 години (от 2011 г.), което съответства на чл. 105 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (2016 г.).

2. Оценка на хабилитационния труд на Николина Цветкова

Хабилитационният труд, с който Николина Цветкова участва в настоящия конкурс, е монографията „Английски език за комуникация на Европейския съюз. Теоретико-приложни аспекти“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018 г. Изборът на темата на хабилитационния труд е логично продължение на изследователската работа на Николина Цветкова досега и ясно очертава последователността и задълбочеността ѝ в област, в която тя демонстрира академично, методологическо и преподавателско присъствие. Монографията е в областта на основната специалност и курсове на преподаване в катедрата по европейстика – английски език за професионални и специализирани цели, което отговаря на професионалното направление на конкурса. Ясно се формулира контекста на приложение, а именно институционалната комуникация в рамките на Европейския съюз. Достойнство на монографията е, че приложният ѝ характер и фокусът върху точно определен конкретен контекст е обоснован с разгръщане и строго придържане към основна теоретична рамка. Тя е по-обхватна от приложно лингвистическия ѝ аспект и включва ориентиращи референции към езиковите нагласи, езиковите политики, многоезичието като социален феномен и проблема за европейската идентичност.

Стремежът е да се постави изучаването на английския език за целите на общуването в ЕС в по-широк контекст, да се очертаят полетата, в които той се разполага и да се формулират някои насоки и препоръки, ориентирани към практиката. (стр. 11)

Д-р Цветкова разгръща тези цели последователно, логично обосновано като дефинира основополагащите за изследователската ѝ работа понятия като езикова политика, многоезичието като социален феномен, релевантните аспекти на мултикултурализма и езиковата компетентност, основани на придържането към ясно очертана концепция за ролята на езика в общността и в обществото. Това допринася за убедителността на тезите, ситуира разглеждания проблем в широкия контекст на интеграционните процеси и предоставя модели за осмисляне на ролята на образованието и в частност преподаването на специализиран език във висшето образование. Монографията не съдържа представяне на резултати от собствено, специално осъществено за тази конкретна публикация емпирично изследване. Но изключително достойнство на монографията е, че тя всъщност се основава на поредица от осъществени емпирични изследвания от д-р Цветкова в рамките на проекти, в които тя е участвала и които са довели до публикации в списания, доклади на конференции и участие в национални и международни семинари. Монографията в този смисъл е емпирично базирана на поредица от емпирични изследвания, съставлява тяхно обобщение и извежда обосновано необходимостта от изясняване на концептуалната рамка и основните теоретични аспекти, които информират по-нататъшната изследователска работа. В този смисъл авторката ясно очертава тези налагащи се от подхода ограничения.

При отчитането на интензивните търсения и постоянни дебати, с които се характеризира тази научна област, е неизбежно някои постановки, макар и значими, да бъдат оставени встрани. Това се дължи единствено на streмежа да се концептуализира значението на английския език за комуникацията в институциите на ЕС, като се изследват най-характерните му проекции в теоретичен и практически аспект. (стр. 11)

Струва ми се, че в представянето на контекста на изследването – формулиран като „комуникация в институциите на ЕС“ – д-р Цветкова не представя ясно разграничението между институционално многоезичие (или институционална употреба на специализиран английски език) и многоезичие на ЕС в по-широк контекст (като признаване на лингвистическите и културни различия между държавите членки и връзката на институциите с гражданите). Ще поясня този аспект като обърна внимание на следните исторически и днешни факти. През май 1951 г., непосредствено след подписването на Договора, създаващ Европейската общност за въглища и стомана (само няколко седмици) комисия от експерти по право изследва практиките на международни организации с цел формулиране на езиковата система или правила на новосъздадената

общност на шестте. Те отбелязват, че има вече практики и модели, които могат да се използват от Общността, но в същото време акцентират на това, че трябва да се търсят нови решения, които да отговарят на спецификата на новите институции на Общността. Интересен е аргументът на комисията, а именно, че ако целта е работещите в институциите да се чувстват като у дома, то „езиците на държавите членки трябва да се използват колкото е възможно по-широко“. Още по-интересно е, че те определят това решение като „прагматично“. Без да навлизам в по-големи подробности, искам да посоча, че днешното институционално многоезичие, което е резултат от това решение, изискващо документите да са налични на официалните езици на Общностите и кореспонденцията с гражданите да се съобразява с тяхната преценка и да се води на предпочетения от тях език (официален език на Общностите), е сложна система, в която се борави с нова и различна терминология (работни езици, процедурни и непроцедурни езици, релеен превод, език на източника, езици на Договорите, допълнителни езици). Разграничението е важно, защото програми в рамките на висшето образование могат да визират единия или другия контекст (например, преподаването на английски език в специалността „Европеистика“ и преподаването в Европейските магистърски програми по превод, които след стартирането им през 2009 г. се превърнаха във водещ модел за обучение на преводачи в ЕС и отвъд него, включително в областта на езиковата индустрия, със своя разработена рамка на компетентностите).

Първа глава ясно представя теоретичната рамка на изследването като акцентът е върху многоезичието в неговите социални и личностни аспекти. Авторката демонстрира задълбочено познаване на академичната литература по въпроса като ни представя значими референции към разграничението между „добавено и изваждащо многоезичие“ на Ценоз, концепцията за мултикомпетентността на Вивиън Кук, основополагащата теза на Хаймс за социо-лингвистическата компетентност, модела на интеркултурната компетентност на Байръм, рамката на компетентностите на Ван Ек, и др. Заслужава да отбележим, че д-р Цветкова се позовава значително и на български автори и изследователи (Стефанова, Димчев, Стойчева). Представените концепции са обосновано корелирани в изследователската рамка на авторката с тезите за езиковата политика на Сполски и с поставянето в центъра на вниманието на т.нар. „говорещ езика межкултурно“ (intercultural speaker), търсейки отговор на въпроса:

Каква е ролята на многоезичието в тези процеси (насърчаване на усилията и политиката за межкултурен диалог – бел. на автора)? Виждането е, че езикът е неотменен елемент на културната идентичност Погледната от тази позиция, концепцията за межкултурен диалог може да се възползва от включването на многоезичието като ключов елемент в изследването на межкултурната комуникация. (стр. 23)

Вторият важен фокус на първа глава е английският като глобален и международен език и като лингва франка, което е абсолютно необходимо за

представеното изследване. Д-р Цветкова демонстрира както познаване на академичните дебати в тази област, така и умение да контекстуализира и отнесе обзора към комуникацията и езиковата ситуация в ЕС. Оценявам високо способността за синтезирано, но достатъчно обстойно представяне на съвременния дебат относно ролята на английския език, избора на модели за разпространение на английския, обзора на динамиката на изследванията в областта, и особено фокуса върху чертите на английския като академичен лингва франка. Тук подчертавам ясното очертаване на тезата в разглеждането на историческия дебат за необходимия контекст на глобализация и локализация и особено дебата относно привнасянето на нормата към вече изграденото „достойнство“ на английския като академичен лингва франка. Д-р Цветкова не губи ориентацията си тук отново и поставя въпроса за:

... че на АЛФ (английския като академичен лингва франка¹) следва да се гледа като на език на комуникация, а не като на средство за идентификация. (стр. 61)

Тук струва ми се, че авторката можеше да използва възможността да включи разсъждение за академичната идентичност и степента, в която английският като академичен лингва франка би могъл да играе роля в професионалната академична идентичност и нейното формиране. Включването на въпроса за това кой притежава английския в ЕС е актуален и релевантен, като тук усещам липсата на диахронен аргумент, който може допълнително да обоснове изразената позиция на авторката.

Втора глава е ключова от гледна точка на обосноваване на приноса на монографията в нейния приложен аспект. Тук се очертава ясна концептуална и терминологична рамка и правилно се отбелязва динамиката в оформянето на терминологичния апарат в съвременните изследвания (първи език, втори език, чужд език, майчин език, език за специфични или специализирани цели и неговото подразделяне на английски език за академични цели и английски език за професионални цели). Въз основа на систематизацията на развитието на английския за специализирани цели се прави обосновано изводът, че:

През последните десетилетия обаче фокусът се измества по посока на комуникационните процеси и техните социологически и психологически измерения, които придружават използването на ЕСЦ (езика за специализирани или специфични цели). (стр. 75)

Разглеждането на принципите на интегрираното изучаване на учебен предмет и чужд език се отнася последователно към изведената рамка на изследователския проект като се съотнася към култура и гражданство и основните принципи на европейската квалификационна рамка. Втора глава прави добър преход към системата на висшето

¹ Текстът не е достатъчно ясен от гледна точка на това дали става дума за АЛФ (английския като лингва франка) или ААЛФ (английския като академичен лингва франка).

образование, в което неотменен, а понякога почти изчерпващ, компонент на процеса на интернационализация е въвеждането на програми на английски език като средство за обучение. Представа се рамка за обучението по английски език за комуникация в институциите на ЕС (неговите цели и резултати, предложено учебно съдържание, основано на изследване и осмисляне на потребностите в ситуационна перспектива и принципите на оценяване), която има директно приложение във висшето образование дори с по-широк обхват от посочения. Подкрепям извода на авторката за това, че:

Необходимостта да се обоснова рамка за обучението по английски език за комуникация в институциите на Европейския съюз (АЕКИЕС) се определя най-напред от наличието на ясно заявени и активно прилагани в практиката политики, които неизбежно влияят на езиковите политика в страните-членки на ЕС, включително и България. (стр. 96)

Рефлексията върху ролята и идентичността на преподавателя по английски език за целите на комуникация в институциите на ЕС („практикуващия английски за специализирани цели“) приемам за много интересна и плодотворна като бъдеща посока на по-задълбочен интерес.

Трета глава обосновава необходимостта да разглеждаме

... английския за специфични цели като самостоятелна дисциплина в приложната лингвистика, или по скоро като комплекс от поддисциплини поради разнообразието в спецификата на контекстите, за чиито цели се изследва, преподава или изучава. (стр. 121)

Главата е конкретизация на глава втора и разглежда информирано, в резултат на собствения опит на авторката и на изследвания на други автори (Янкова 2008), спецификата на тази дисциплина и се обосновава модел на учебно съдържание, който предполага обвързване и преход от други приложни дисциплини като например общ английски. Моделът е вкоренен в ясна терминологична и теоретична основа, която е представена в разглеждането на разграниченията език – реч, термините текст и дискурс, жанр, жанров анализ, приложен дискурсен анализ и др. С ясно ситуиране на собствената теза на автора в съвременните теоретични концепции и дебати се извежда обосновано тезата за ключовата роля на понятието *дискурсна общност* (стр. 126). Изведена е централната роля на комуникативните умения, които правят ясно съотнасянето с основните принципи на Общата европейска езикова рамка. Аргументирано се извежда и представя модел на дискурсна практика, който както вече бе посочено има и може да се приложи отвъд преподаването на английски за специализирани цели.

Този модел се конкретизира по следния начин. Приемаме, че целевата компетентност при обучението по АЕКИЕС не е само и единствено свързана с езика, а и с овладените характерни за дисциплината познания, които функционират в единство и отразяват специфичните дисциплинарни,

професионални и институционални култури и контексти. В този модел под дискурсна практика следва да се разбира процесът на конструиране, тълкуване и използване на множество професионални жанрове, вградени в професионалните културни контексти... . (стр. 142)

Представянето на целевите дискурси е изчерпателно и в същото време фокусирано върху резултата от обучението (learning outcome) като неразделна и необходима част и драйвър за разработването на учебната програма. Определят се и неотменните текстове, които характеризират спецификата на преподаването на английски за комуникация в институциите на ЕС (документи на ЕС, речи, медийни текстове, брифинги, на които очаквах да се обърне по-голямо внимание, и др.)

Четвърта глава представя още по-тясна контекстуализация на изследвания проблем и бележи значимост на конкретната приложимост на изследването. От друга страна, ясно се експлицира, че резултатите на теоретичната рефлексия не са само и единствено теоретично кодирани, но и има важен и ясно представен аспект на извличане и рефлексия върху опита и практиката, такава каквато е налична и наблюдавана в преподаването на специалност, която навлиза в своята зрялост (20 години). Тази част от изследването последователно се съотнася с контекста на приоритетните цели на европейските политики в областта на образованието и преди всичко във висшето образование. Отново с по-голяма наситеност и конкретност авторката се обръща към езиковите политики и многоезичието и конкретните резултати от практико-приложни и изследователски проекти, осъществявани от екипи от европейски утвърдени учени, преподаватели и изследователи, в някои от които д-р Цветкова е участвала лично. Тук отбелязвам приносния характер на разглеждането на темата за връзката на езиковото обучение и образователните политики за е-компетентност в дигиталната епоха и особено концептуализирането на *личната образователна среда и на личната образователна мрежа (стр. 173)*. Личният опит на д-р Цветкова обосновава и неотменността на включването на една по-широка перспектива към езиковото обучение в т.нар. *образователен континуум, гарантиращ приемствеността и взаимната обвързаност на обучението по езикови дисциплини във всички степени на образованието (стр. 184)*. В рефлексията върху този личен опит се отличава ефективното и иновативно използване на такива инструменти, разработени на европейско равнище, като общата европейска езикова рамка с нейните скали на компетентност, европейското езиково портфолио с неговата педагогическа и диагностична функция, езиковия профил и езиковия репертоар на обучаваните, инструменти за изследване на езиковите нагласи, особено във входа към специализираното езиково обучение. Приложението им има ясна обосновка, а именно формирането и развитието на студентите като *„говорещи езици междукултурно“ (стр. 198)* с развити умения за медиация между култури в целевия професионален контекст. Подкрепям извода на д-р Цветкова:

В този смисъл, и особено в духа на концепцията за образователен континуум, в който изучаването на английски език е само един в комплекса от фактори, споделените в книгата идеи биха могли да послужат като основа за сравнение и сближаване на някои теоретични търсения и на конкретни практически решения при обучението и по други езици. (стр. 214)

Практическите проекции на този подход, потвърждавам отново, имат приложение отвъд преподаването на английски език за специфични цели, разпростират се към преподаването на всеки друг език в контекста на конкретната специалност, но и имат пряко отношение към преподаването на всички дисциплини, където „изгубването в превода на български език“ може да се окаже значимо или ограничаващо комуникативните умения.

3. Оценка на останалите материали, предоставени за участие в конкурса.

Освен представения за участие в конкурса хабилитационен труд д-р Цветкова има 21 собствени публикации, предимно на английски език, 44 публикации в съавторство, 6 издания като съставил и редактор, както и 26 учебници и учебни помагала. В конкурса д-р Цветкова участва с 12 самостоятелни публикации, 19 публикации в съавторство и 4 публикации като съставител и редактор. Имам публикации в съавторство с д-р Цветкова, които не са част от списъка на публикациите за участие в конкурса. Съвместната ни творческа работа с д-р Цветкова е особено плодотворна и за мен е особено удоволствие да отчета, че моите научни изследвания и публикации са важен ориентир и референция за нея, което ни отнася към съпричастност в изследването на общи теми и изследователски проблеми и ни ситира в една академична дискурсна общност.

Представените допълнителни материали покриват изцяло изискванията за конкурса и надхвърлят изискванията в техния актуализиран вид в Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав от 2018 г. по показателите статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световни бази данни с научна информация, в нереперирани списания с научно рецензиране, в редактирани колективни томове, съставителство и авторство на учебници и учебни помагала. Активно и релевантно е участието ѝ в проекти в Софийския университет, както и в значими национални и международни проекти.

Заклучение

Като оценявам високо научните постижения на гл. ас. д-р Николина Цветкова и ползотворната ѝ преподавателска дейност, предлагам с пълно убеждение да ѝ бъде присъдено академичното звание „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология (Английски език за комуникация в институциите на ЕС – европейска и проектна терминология, межкултурна компетентност).

11 ноември 2018 г.

Автор на рецензията:

Проф. д-р Мария СТОЙЧЕВА